

Bogumiła Olech, Mikołaj Pruszyński

LICZEBNOŚĆ SZPONIASTYCH *FALCONIFORMES* W OKRESIE LĘGOWYM W KRAJOBRAZIE ROLNICZYM POD PŁOŃSKIEM

W latach 1996-1998 na powierzchni próbnej 125 km², położonej na południe od Płońska, oceniono liczebność szponiastych *Falconiformes*. Obszar badan znajdował się na Wysoczyźnie Ciechanowskiej należącej do makroregionu Niziny Północnomazowieckiej (Kondracki 2002). Jest to równina morenowa położona na wysokości nieco ponad 100 m n.p.m. o glebach brunatnych i brunatno-płowych na glinie i piaskach naglinnych. Badaniami objęto teren zbliżony kształtem do kwadratu między miejscowościami: Wrona Stara – Wólka Smoszeńska – Przybojewo Nowe – Krysk. Lasy zajmowały 12% powierzchni. Składały się na nie drobne zadrzewienia śródpolne nie przekraczające 50 ha, w tym wąskie pasy lasów lęgowych wzdłuż Strugi, Suchodółki i dopływów Naruszewki. Największe były cztery kompleksy leśne o powierzchni 100-400 ha: Gostolin, Pieścidla, Złotopolice i rezerwat „Noskowo”. Większość terenu (około 88%) była użytkowana rolniczo, ze znacznym udziałem sadów oraz plantacji malin i truskawek. Udział użytków zielonych (łąki, pastwiska) na powierzchni nie przekraczał 10%.

Ocenę liczebności gatunków leśnych prowadzono metodą wyszukiwania gniazd w zimie i ich kontroli w sezonie lęgowym, uzupełnioną przez wyszukiwanie nowych rewirów lęgowych w okresie godowym. Liczebność gatunków terenów otwartych oceniona została na podstawie obserwacji zajętych rewirów w sezonie lęgowym, bez wyszukiwania gniazd. W pracach terenowych brały udział cztery osoby.

Na badanej powierzchni wykryto 80 gniazd należących do 5 gatunków leśnych ptaków drapieżnych (tab. 1). W kolejnych latach zajętych było 42%, 37% i 41% wykrytych gniazd. Stwierdzono gniazdowanie pewne: jastrzębia *Accipiter gentilis*, myszołowa *Buteo buteo*, trzmielojada *Pernis apivorus*, krogulca *Accipiter nisus* oraz prawdopodobne: pustułki *Falco tinnunculus*. Wśród gatunków terenów otwartych stwierdzono występowanie: błotniaka stawowego *Circus aeruginosus*, błotniaka łąkowego *Circus pygargus* i błotniaka zbożowego *Circus cyaneus*.

Łączne zagęszczenie wszystkich przedstawicieli szponiastych, na badanej powierzchni, wynoszące w roku 1998 – 31 par/100 km² należy do niższych w porównaniu z powierzchniami o znacznym udziale lasów (np. 54 pary/100 km² w Puszczy Pilickiej – Sosnowski 1991), jednak należy je uznać za wyższe, niż w krajobrazie rolniczo-leśnym (np. 24 pary/100 km² na Równinie Bielskiej – Pugacewicz 1997). Wyższe zagęszczenia jastrzębia (12,3 pary/100 km² w latach 1982-1986) a także myszołowa stwierdzono w położonej około 30 km na południe Puszczy Kampinoskiej (Olech 1998 oraz *in litt.*). Między tymi obszarami następuje przemieszczanie się ptaków lęgowych, o czym świadczą wiadomości powrotne, z których większość (6 z 14 wiadomości powrotnych obu gatunków obrączkowanych na terenie KPN) pochodzi właśnie z okolic Płońska i Ciechanowa.

Tab. 1. Liczba par lęgowych szponiastych *Falconiformes* na powierzchni próbnej na Wysoczyźnie Płońskiej w latach 1996-1998

Table 1. Number of breeding pairs of birds of prey *Falconiformes* on the study plot in Płońska Upland in 1996-1998. (1) - species, (2) - total

Gatunek (1)	1996	1997	1998
<i>Accipiter gentilis</i>	12	9	5
<i>Buteo buteo</i>	11	11	21
<i>Pernis apivorus</i>	3	3	1
<i>Accipiter nisus</i>	8	9	9
<i>Falco tinnunculus</i>	1	1	0
<i>Circus aeruginosus</i>	1	1	2
<i>Circus pygargus</i>	1	1	1
<i>Circus cyaneus</i>	1	0	0
Razem (2)	38	35	39

Zagęszczenia trzech najliczniejszych gatunków – myszołowa, jastrzębia i krogulca były wysokie w porównaniu z innymi powierzchniami próbnymi w krajobrazie rolniczym Mazowsza i Podlasia, na których badano ptaki drapieżne prawie 20 lat wcześniej tj. w latach 1978-1983 (Chmielewski *et al.* 1996). Największa różnica dotyczyła gatunków, których pokarm stanowią prawie wyłącznie ptaki, czyli jastrzębia i krogulca. Zagęszczenie jastrzębia było prawie czterokrotnie, a krogulca ponad dziesięciokrotnie wyższe, niż zagęszczenia stwierdzone w krajobrazie rolniczym na Mazowszu i Podlasiu a także na 6 powierzchniach w krajobrazie rolniczym (lesistość do 20%) w innych częściach Polski (przegląd wyników prac 5 autorów w: Chmielewski *et al.* 1996). Stwierdzone zagęszczenie myszołowa pod Płońskiem, w porównaniu z zagęszczeniami sprzed roku 1990 (na poziomie 11-54 par/100 km²) podanymi w cytowanej wyżej pracy, należało do niskich lub przeciętnych.

Podobnie porównanie naszych wyników z uzyskanymi na kontrolowanej w roku 1999 powierzchni na Wysoczyźnie Siedleckiej wskazuje, że stwierdzone zagęszczenie myszołowa pod Płońskiem było również niskie (tab. 2). Jedynie zagęszczenie jastrzębia było zbliżone na obu obszarach a krogulca – wyższe na Wysoczyźnie Płońskiej. Powyższe analizy wskazują na konieczność porównywania powierzchni badanych w tych samych okresach na różnych obszarach. Zmiany liczebności myszołowa mogą być wynikiem między innymi zmiennej w latach bazy pokarmowej, zwłaszcza wahań liczebności nornika zwyczajnego *Microtus arvalis* – czynnika działającego na dużych obszarach (Newton 1979).

Tab. 2. Średnie zagęszczenie (par/100 km²) szponiastych *Falconiformes* na powierzchni próbnej pod Płońskiem (wysoczyzna Płońska) w latach 1996-1998 w porównaniu z powierzchnią próbną pod Siedlcami (Wysoczyzna Siedlecka) (Dombrowski *et al.* 2000)

Table 2. Mean densities (pairs/km²) of birds of prey *Falconiformes* on the study plot near Płońsk (Płońska Upland in 1996-1998 as compared with the study plot near Siedlce (Siedlecka Upland) (Dombrowski *et al.* 2000). (1) - species, (2) - total

Gatunek (1)	Wysoczyzna Płońska	Wysoczyzna Siedlecka
<i>Accipiter gentilis</i>	6,9	5,4
<i>Buteo buteo</i>	11,5	25,4
<i>Pernis apivorus</i>	1,8	1,5
<i>Accipiter nisus</i>	7,2	3,9
<i>Falco tinnunculus</i>	0,5	1,5
<i>Circus aeruginosus</i>	1,1	2,3
<i>Circus pygargus</i>	0,8	6,9
<i>Circus cyaneus</i>	0,3	-
<i>Falco subbuteo</i>	-	3,1
<i>Haliaeetus albicilla</i>	-	0,8
Razem (2)	29,9	50,8

Literatura

- Chmielewski S., Dombrowski A., Kot H., Rzepała M. 1996. *Liczebność ptaków drapieżnych w krajobrazie rolniczym Mazowsza i południowego Podlasia*. Not. Orn. 37: 39-53.
- Dombrowski A., Goławski A., Szymkiewicz M. 2000. *Gniazdowanie ptaków drapieżnych Falconiformes i kruka Corvus corax w krajobrazie rolniczym pod Siedlcami w latach 1978 i 1999*. Not. Orn. 41: 201-212.
- Kondracki J. 2002. *Geografia regionalna Polski*. PWN, Warszawa.
- Newton J. 1997. *Population ecology of raptors*. Poyser, Berkhamsted.
- Olech B. 1998. *Population Dynamics and Breeding Performance of the Goshawk Accipiter gentilis in Central Poland in 1982-1994*. W: Chancellor R. *et al.* (ed.). *Holarctic Birds of Prey*, ADENEX-WWGBP: 101-110.
- Pugacewicz E. 1997. *Zmiany liczebności ptaków drapieżnych w krajobrazie rolniczym Równiny Bielskiej w latach 1983-1996*. Not. Orn. 38: 183-195.
- Sosnowski J. 1991. *Fauna ptaków drapieżnych Puszczy Pilickiej*. Muzeum w Tomaszowie Maz. ss. 1-23.

Adresy autorów:

*Bogumiła Olech, Kampinoski Park Narodowy, ul. Tetmajera 38, 05-080 Izabelin,
e-mail: bolech@kampinoski-pn.gov.pl*

*Mikołaj Pruszyński, Narwiański Park Narodowy, Kurowo 3, 18-204 Kobylin Borzymy,
e-mail: prusz@autograf.pl*

**NUMBERS OF BIRDS OF PREY *FALCONIFORMES* IN THE BREEDING SEASON
IN AGRICULTURAL LANDSCAPE NEAR PŁOŃSK****Summary**

In 1996-1998, numbers of birds of prey *Falconiformes* were estimated on a study plot of 125 km² located south of Płońsk. This was a square-like area between the localities Wrona Stara - Wólka Smoszewska - Przybojewo Nowe - Krysk (20°30'E, 52°30'N). Forests occupied about 12% of this area. The largest part (about 88%) was traditionally cultivated, and characterized by a high proportion of orchards and plantations of raspberries and strawberries. Green crops (hay meadows, pastures) did not exceed 10%. Nesting species comprised the Goshawk (5-12 pairs, depending on the year), Buzzard (11-21), Honey Buzzard (1-3), Sparrow Hawk (8-9), Marsh Harrier (1-2), and Montagu's Harrier (1); probably nesting were Kestrel and Hen Harrier.